

Motivering voor schoolbrede aanschaf van geavanceerde dyslexie ICT hulpmiddelen, i.c. Kurzweil 3000 of Sprint Plus.

Circa 15% van de bevolking heeft een achterstand in lezen en/of spellen; bij 3,6% is sprake van problemen die dermate ernstig en hardnekkig zijn dat er sprake is van dyslexie.¹ In het primair en voortgezet onderwijs zijn dit naar schatting zo'n 72.000 leerlingen. Gesteld kan worden dat veel leerlingen die moeite hebben met lezen dagelijks problemen ondervinden bij het leren en studeren. Hun leeshandicap wordt een leerhandicap. Veel van hen komen in een negatieve spiraal terecht: leesmoeilijkheden, problemen met leren en studeren, slechte schoolresultaten, frustratie en demotivatie.

Een steeds belangrijker wordend onderdeel van de ondersteuning van deze leerlingen bestaat uit remediërende, compenserende en dispenserende maatregelen met ICT-hulpmiddelen. Compenserende maatregelen verminderen de belemmeringen die het zwakke lezen en spellen met zich meebrengen; tegelijkertijd voert de leerling de lees- of spellingtaak wel zelf uit. Bij dispenserende maatregelen voert de leerling de taak niet zelf uit, bijvoorbeeld wanneer hij de tekst volledig voorgelezen krijgt en niet zelf meeleeft. Het meelesen tijdens een compenserende ondersteuning, kan een remediërend effect hebben op de lees- en spellingvaardigheid van de leerling.

Daarnaast blijkt dat auditieve ondersteuning bij het lezen ook op de leesprestaties van bijvoorbeeld leerlingen met concentratieproblemen, een positief effect heeft.²

Geavanceerde dyslexie software biedt ondersteuning bij alle deelproblemen waarmee een leerling met dyslexie worstelt, zoals technisch en begrijpend lezen, spellen, strategisch schrijven, moderne vreemde talen, structureren en het maken van toetsen.

Kurzweil en Sprint Plus zijn de meest geavanceerde dyslexie softwarepakketten met vele functies die functioneel lezen, schrijven en studievaardigheden ondersteunen, zoals:

- een tweekleurige meeleescursor (markeert voorgelezen woord en zin)
- meespreken bij typen
- gesproken spellingcontrole
- een lerende woordvoorspeller
- een uittreksel tool waarmee automatisch samenvattingen kunnen worden gemaakt
- stemmen van diverse moderne vreemde talen
- digitale woordenboeken
- homofonen en synoniemenfunctie
- geïntegreerde automatische scanfunctie, met volledig behoud van lay-out
- werkbalken naar wens aan te passen.

Aanvullende overwegingen:

In haar aanbiedingsbrief³ van de eindrapportage implementatie dyslexiebeleid in het funderend onderwijs aan de Tweede Kamer onderstreept staatssecretaris Dijkema van OCW het belang van compenserende en dispenserende middelen in het primair en voortgezet onderwijs.

¹ Zie Latta, J.M. G.M.M. Hendriksen-Neijssen & J.W.A. van Loenhout (2007), Dyslexie, van zorg verzekerd? (Diemen: CVZ).

² Een onderbouwing voor de effecten van compenserende en dispenserende ICT-middelen is te vinden in de publicatie Technische maatjes bij dyslexie (Masterplan Dyslexie 2007).

³ Zie brief met kenmerk PO/ZO/07/26625, d.d. 21 augustus 2007.

Met ingang van 2009 is voor het primair en voortgezet onderwijs de Wet Gelijke Behandeling gehandicapten en chronisch zieken in werking getreden. Deze wet verplicht scholen om leerlingen onderwijs te bieden, zo nodig met – in het geval van leerlingen met dyslexie – aanpassingen in het lesmateriaal.

Inspelen op ontwikkelingen:

2008: Scholen voor PO vervullen de poortwachtersrol bij de hulp aan leerlingen met dyslexie.

2010: Passend Onderwijs (Geen kind tussen wal en schip)

2011: Wet Zorgplicht

Hulpmiddelen onmisbaar als onderdeel van goede dyslexiezorg

Er zijn krachtige argumenten om gespecialiseerde dyslexie ICT hulpmiddelen als een belangrijke pijler van integrale dyslexie zorg te zien. De plaats en meerwaarde van deze hulp is goed omschreven in de Masterplan Protocolen Leesproblemen en Dyslexie en de recent verschenen DVD met gids 'Technische maatjes bij dyslexie'.

Dit zijn enkele citaten uit Masterplan Protocolen en de uitgave 'Technische Maatjes bij dyslexie'.

- *"Uit onderzoek is gebleken dat van tekst-naar-spraaksoftware en spraakherkenning, behalve een ondersteunend ook een remediërend effect hebben. Ze leiden tot een betere beheersing van het lezen en schrijven. Bovendien komt het gebruik van technologische hulpmiddelen leerlingen tegemoet in hun basisbehoeften aan competentie en autonomie."*
- *"Positieve neveneffecten van het gebruik van tekst-naar-spraakprogramma's zijn dat het technisch lezen vooruitgaat en sneller verloopt, dat het tekstbegrip verbetert en dat lezen minder inspanning kost en leerlingen het langer kunnen volhouden."*
- *"Gebruik van compenserende software bevordert de zelfredzaamheid, versterkt het competentiegevoel bij dyslectische leerlingen en motiveert hen om te blijven lezen. Leerlingen worden er niet lui van, zoals sommigen denken, maar het helpt hen juist om op een hoger leesniveau te komen. Andere positieve effecten zijn, dat lezen langer wordt volgehouden, het tekstbegrip beter is en directe woordherkenning eveneens verbetert."*
- *"Maak vanaf groep 5 al gebruik van ondersteunende en/of compenserende software als de leerling daar baat bij heeft. Leerlingen worden daar niet lui van, maar leren er juist beter door spellen."*
- *"Wanneer een leerling op school hulpmiddelen gebruikt bij het lezen en schrijven is het van essentieel belang dat hij hiervan ook thuis, bijvoorbeeld voor het maken van zijn huiswerk, gebruik kan maken"*
- *"Naar onze mening hoort men niet te wachten met het inzetten van compenserende en dispenserende middelen, totdat de leerling naar het voortgezet onderwijs gaat. Integendeel: al tijdens de basisschoolperiode worden leerlingen frequent geconfronteerd met teksten en schrijfopdrachten die in feite moeilijker zijn dan de leerlingen op dat moment aankunnen. Dat 'moeilijker' heeft vooral betrekking op technische taalaspecten: dyslectische kinderen begrijpen niet automatisch slechter wat in een tekst staat dan niet-dyslectische kinderen. Ze hoeven evenmin minder fantasie te hebben als ze een verhaal of opstel schrijven. Het zou dan ook jammer zijn als men de leerling taken ontnemt die aansluiten bij de mogelijkheden en behoeften van leeftijdsgenoten. Vooral het weglaten van (technisch) moeilijke teksten*

zorgt voor een onderstimulering van de leerling met betrekking tot de algemene ontwikkeling en woordenschat. De leerling die al niet veel leest, krijgt dan ook nog teksten aangeboden die weinig uitdagend zijn. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de werkhouding en de taakbeleving. Het is ook mogelijk dat de cognitieve ontwikkeling steeds verder achterop raakt, en de leerling aan het einde van de basisschool ook echt moeite heeft met het begrijpen van teksten.”

Gebruik van compenserende dyslexie ICT hulpmiddelen maakt een leerling zelfstandiger, waardoor hij minder vaak een beroep hoeft te doen op de leerkracht of docent. Dat is een niet te onderschatten factor die kan bijdragen aan de verbetering van het onderwijsrendement.

Wetenschappelijk onderzoek⁴: In de Amerikaanse staat Iowa namen 73 leerlingen van 13-14 jaar deel aan een onderzoek naar het effect van Kurzweil 3000 op de lees- en leerprestaties. Vijftien scholen verzamelden gegevens over een periode van 23 weken. De resultaten waren indrukwekkend.

De gemiddelde leessnelheid ging met 16 woorden per minuut omhoog, wat gemiddeld 2,3 maal sneller was dan in ander onderzoek. Het begrijpend lezen verbeterde in deze relatief korte periode al met gemiddeld 13%. Docenten rapporteerde zeer positief over de effecten van het gebruik van Kurzweil 3000 op hun leerlingen: ze zagen betere schoolprestaties, verbeterd taakgedrag en werkhouding, verbeterde betrokkenheid bij instructie en grotere zelfstandigheid bij het voltooien van opdrachten.

Op de DVD bij de Masterplan uitgave 'Technische Maatjes' staan interviews met directies, docenten en leerlingen van diverse scholen die Kurzweil 3000 of Sprint Plus succesvol toepassen.

PRAKTISCHE ZAKEN

Tips voor scholen Het proces van implementatie vraagt extra aandacht binnen scholen. Op het gebied van visie en beleid, professionalisering, aanschaf van materialen, evaluatie en onderzoek is veel van elkaar te leren. Het implementeren van Dyslexie-ICT is een doorlopend proces dat geleidelijk vastere vormen aanneemt en completer wordt. Het is belangrijk dat de aanpak aansluit bij de taken en problemen van de leerlingen.

Visie en beleid: voor het borgen van de kwaliteit in het onderwijs.

Tips: Laat de inzet van ICT-hulpmiddelen aansluiten bij de visie van de school. Neem dyslexie op in het zorgplan en betrek de ICT-afdeling van de school bij het proces. Maak een realistisch plan, start met een pilot, creëer een breed draagvlak door samenwerking en besteedt voldoende aandacht aan training. Commitment van het team om de visie van de school uit te dragen is van groot belang.

Professionalisering: onderwijs naar een hoger niveau tillen.

Tips: Start met enthousiaste mensen die ervaring gaan opdoen met het gekozen ICT-hulpmiddel. Laat leerlingen aan docenten tonen wat het met hen doet. Betrek zoveel mogelijk mensen bij de inzet van hulpmiddelen, zodat een breed draagvlak ontstaat.

Aanschaf van materialen: het juiste hulpmiddel kiezen voor uw leerlingen.

⁴ Iowa Text Reader Project impacts student achievement. Sandi Dimmitt, Joan Hodapp, Clair Judas, Cindy Munn and Cinda Rachow. Closing the Gap, Computer Technology in Special Education and Rehabilitation, 2006.

Tips: Welk hulpmiddel het meest geschikt is voor uw leerlingen, hangt af van meerdere factoren. Naast ernst en aard van dyslexie en de taken en problemen van de leerling speelt de beschikbaarheid van content een rol. Lexima organiseert studiedagen waarbij u zich kunt oriënteren op alle mogelijkheden voor het maken van verantwoorde keuzes. Het is ook mogelijk om een lezing met demonstratie of een consult op uw school aan te vragen.

Evaluatie en onderzoek: meten is weten.

Tips: Regelmatig evalueren met het team en bijstellen is een proces dat nodig is om effecten te meten en maatwerk te blijven leveren aan de leerlingen met dyslexie. Onderzoek toont aan waarom kinderen hulpmiddelen willen (blijven) gebruiken: ik kan nu beter concentreren, ik voel me zelfstandiger, ik heb nu meer plezier in leren, ik kan langer doorwerken, ik doe meer mijn best, ik haal hogere cijfers. Met de Masterplan publicatie 'Technische Maatjes bij dyslexie' en de bijbehorende DVD met good practice voorbeelden, zet een school een eerste stap om met het team enthousiast aan de slag te gaan met haalbare doelen. Hoofdstuk 4 laat gedetailleerd zien dat leerlingen met dyslexie behoefte hebben aan ondersteuning bij technisch en begrijpend lezen, spellen en strategisch schrijven en welke functies van hulpmiddelen daarvoor ingezet moeten worden.